

Debatt: "Kampen om historien"

Gunlög Fur

Inledning

Den kände israeliske författaren Amos Oz är "trött på historien" enligt en artikel i DN 28/2 2009. Han menar att i Mellanöstern minns människor alltför mycket och alltför väl. Det är nödvändigt, säger han, att "sluta tjafsas om det förflutna. Vi kan som människor faktiskt leva med två olika historiska berättelser, i var sin stat, en palestinsk och en israelisk, utan att behöva bekämpa varandra."

Det är inte bara i Israel och Palestina som vi översköljs med historia. Det går idag nästan inte att undgå rubriker som basunerar ut att vi är med om historiska händelser, vare sig det rör kriser eller idrottsframgångar! Löpsedlar och annonser talar också om för oss att vi – eller i alla fall några av oss – kan både bli historiska och vara med om att forma morgondagens historier. Historiska skildringar säljs som aldrig förr. Det är populärt med historia, i alla fall i Sverige. Men i många delar av världen delar man Oz uppfattning, att det är dags att ta avstånd från att det förflutna bestämmer hur vi lever nu. Att säga nej till historien – och historia – är en strategi som för många framstår som rationell. 2005 avtäcktes en märklig staty i den bosniska staden Mostar vid den världsbekanta medeltida bro som nu återuppbyggts efter krigets bombningar på 1990-talet. Statyn var av den kinesisk-amerikanska kung-fu-stjärnan Bruce Lee. En ungdomsgrupp i Mostar drev detta projekt som en protest mot användandet av allmänna utrymmen för att glorifiera landets olika nationalismen. En talesman för dem beskrev Bruce Lee som "tillräckligt långt från oss att ingen kan fråga vad han gjorde under andra världskriget".

Att det förflutna är närvarande i nuet är kanske en självklarhet. Historia är inte endast en samling fakta om vad som hände förr. Snarare kan man se historien som en part i en relation, där den andra är nutiden. Förhållandet kan se ut på många sätt, ibland gott, stundtals ytligt, vid andra tillfällen smärt- och konfliktfyllt. Det är en relation där nutidens krav, önskemål och frågor tycks dominera. Men historien träder också in i nuet på sätt som inte helt styrs av det nuvarande. På många sätt och på flera plan kan man säga att det ständigt pågår en kamp om historien. Denna kamp är i fokus för kursen "Kampen om historien" som getts inom ramen för masterprogrammet i språk, litteratur och historia vid Växjö universitet, vårterminerna 2008 och 2009. Huvudtemat i detta nummer av HumaNetten är ett resultat av denna kurs och syftet är att med hjälp av olika exempel diskutera och debattera centrala aspekter som olika strider om historien ställer människor inför och vad det kan betyda för vilken historia vi berättar och forskar om och hur det görs.

Man kan identifiera åtminstone fyra olika sätt att hantera problematiska, konfliktfyllda och mångfaldiga anspråk på historia:

- I *skriva om* – i detta inbegrips alla de sätt på vilket kollektiv formeras genom att "deras" historia skrivs; exempelvis kvinnohistoria, samisk historia, arbetarhistoria, hbt-historia.
- II *göra rent hus* – häri återfinns olika former av sanningskommissioner, som syftar till att en gång för alla ta itu med det förflutnas övergrepp och misstag för att kunna gå vidare i en ny gemenskap inför framtiden. Här återfinns t. ex. de ansträngningar som görs och gjorts för att be om förlåtelse för det förflutnas brott.

III repetera – åminnelserna som görs både av det tragiska, som Förintelsen, och av händelser som 1809, 1905 och alla andra jubileumsår. Detta görs specifikt i syfte att inte glömma.

IV glömma – vilket är den diametrala motsatsen till ovanstående. Strategin här är att dra ett streck över historien och sluta använda den som ett redskap i samtida samhällsbyggen.

Är dessa möjliga och rimliga hållningar till historia? Är de relevanta och adekvata? I några inlägg debatterar masterstudenter och doktorander i historia dessa frågor med utgångspunkt i en rad olika exempel av kontrasterande och omtvistade historier. Här berörs glömska och minne, brott begångna i det förflutna, vems röst som ska få höras, hur historien om ”vår” framgång förutsätter en underordnad ”Andre”, tro eller vetenskap som grund för historieskrivning. Inläggen skall ses som just inlägg – inledningar till fördjupade samtal och tankar om hur förhållandet ser ut och hur vi vill att det ska vara, mellan det som varit och det som är.